

תושב"ע/ חינוך ממלכתי דתי

תכליות האשה

אשת חיל מי ימצא. והשני, ענין ההולדה, והיותה כלי אליה ומוטבעת אל הלידה וגידול הבנים, כאשר יורה עליה שם חוה כאשר היא היתה אם כל חי. והנה תהיה האשה כאשר לא תלד, לסבה מהסבות, מנועה מהתכלית הקטן ההוא אל מציאותה, ותשאר להרע או להיטיב, כמו האיש אשר לא יוליד, כי בהשלים עצמו באותו התכלית המיניי המשותף להם, נאמר 'ואל יאמר הסריס הן אני עץ יבש', ונאמר 'ונתתי להם בביתי ובחומותי יד ושם טוב מבנים ומבנות' (ישעיה נד), כי ודאי עקר תולדותיהם של צדיקים מעשים טובים.

בעל העקדה רואה בייצור המשפחתי של האשה "תכלית קטן". לעומתו, הייעוד הרוחני של האשה הוא לדעתו ה"תכלית הגדול" שהוא "טוב מבנים ומבנות".

כביכול שאינם יכולים לסבול את בדידותם ואינם יכולים לתפקד כל אחד לבדו. "לא טוב היות האדם לבדו". טיבה של שותפות שכל אחד מביא עמו את הכישרון הייחודי שלו. לכל אחד מהשותפים חסר משהו והוא זקוק להשלמת החסר ע"י חברו. חוה – אם כל חי. היא היולדת את הילדים ומניקה אותם. היא בנויה גם פיזית וגם מנטלית עם יכולות מיוחדות המאפשרות לה, ורק לה, למלא את ייעודה האימהי. לפונקציה נשית זו אין תחליף גברי.

את מקור ההשראה לדברינו שאבנו מספר עקידת יצחק (שער ט) וזו לשונו: "והנה בשני השמות האלה נתבאר שכבר יש לאשה שני תכליות: האחד, מה שיורה עליו שם אשה, כי מאיש לוקחה זאת, וכמוהו תוכל להבין ולהשכיל בדברי שכל וחסידות, כמו שעשו האמהות וכמה צדקניות ונביאות. וכאשר יורה פשט פרשת

מאת ירון אלמוג, שלו יריב, יונה ארמון

האשה כונתה בשלושה שמות בראשית הבריאה:

אדם – "ויקרא שמם אדם" (בראשית ה, ב). אישה – "כי מאיש לוקחה זאת" (בראשית ב, כג).

חוה – "אם כל חי" (בראשית ג, כ). כל אחד מהשמות הללו מדגיש פן אחר באישיותה של האשה.

נעסוק תחילה בשני השמות המיוחדים לאשה: אישה וחוה.

אישה – בשם זה מכונה האשה בפרק השני, המתאר פן אחר באישיותה של האשה. היא בת זוגו של האיש שנוצרה ממנו. שיתוף זה עלול להיות שיתוף של צורך. שותפות של שני אינטרסנטים

ריאיון

ריאיון עם הרבנית ישראלה ישראלי על תכליות האשה.

מאת שלו יריב

הרבנית, למדנו על ההבדל בין השם "אשה" לשם "חוה". למדנו בשיעור תושב"ע שהאיש והאשה יחד נקראים אדם, ורק בחתונה מברכים "ברוך אתה ה' יוצר האדם", מכיוון שכתוב בתורה: "זכר ונקבה בראם ויקרא את שמם (ביחד) אדם. מה המשמעות של השם "אדם" כשם שגם כן ניתן לאישה?

תשובה: הפסוק "ויקרא שמם אדם" מלמד שאיש ואישה אינם שני יצורים נפרדים. הם יצור אחד. רק יחד הם נקראים "אדם". זו שותפות של ערך. האיש והאשה מתפקדים יחד כנבראים בצלם, אולם כל אחד מהם הוא אישיות רוחנית שלמה. לכן יש דברים שבהן האשה היא יצור שלם שווה לגבר. יש דברים שהאשה והאיש עושים בשותפות, ויש דברים שהם ייחודיים לגבר בלבד ולאשה בלבד.

שאלה: יש עוד שמות שונים לגבר ולאשה בסיפור הבריאה. פעם אחת (בראשית ב) הם נקראים איש ואשה, ופעם אחרת (בראשית א) הם נקראים "זכר ונקבה". מה ההבדל בין השמות האלו? האם גם כאן לשינויים בשם יש משמעות?

תשובה: בוודאי. השבוע לימדתי את התלמידות שלי את דברי הרב סולוביצ'יק (סולוביצ'יק, 2009) שיש שתי מטרות משלימות ליצירת זוגיות ונישואין על בסיס השוני בפסוקים בין פרק א לפרק ב בפרשת בראשית: המטרה הראשונה היא פרו ורבו. ללדת ילדים. הביטוי זכר ונקבה מוצג בהקשר של פרייה ורבייה. המטרה השנייה היא תכלית רוחנית של ביחד - יצירת קהילה קטנה על בסיס נתינה ואהבה. "לא טוב היות האדם לבדו, אעשה לו עזר כנגדו" וזה מתבטא במילים "איש ואשה". זוגיות וילדים.

טור דעה

מה בין העת העתיקה לעת החדשה ביחס לתפקידי האישה?

מאת ירון אלמוג

בדורות האחרונים חלו שינויים גדולים בעולם. האם העת החדשה יצרה שינוי במעמד האישה ותפקידיה לעומת העבר?

בעת העתיקה החלוקה בין "אדם" "חיה" ו"אישה" - "דברים שבהם האישה היא יצור שלם שווה לגבר, ודברים שהאישה והאיש עושים בשותפות, ודברים שהם ייחודיים לגבר בלבד ולאשה בלבד" - לא הייתה מאוזנת, בגלל המבנה הכלכלי-החברתי ששרר בעולם. האישה כשותפה לבעל הייתה עסוקה מעל לראש בצורכי הבית. הבעל היה עסוק מעל לראש בפרנסת המשפחה. וכך לא נותר לאישה זמן למילוי הפונקציה האישית שלה. המהפכה התעשייתית והחברתית שינו את מבנה המשפחה. האישה שוחררה מרבות ממלאכות הבית ובמקביל נוצר הצורך בכישוריה לטובת החברה ומימוש עצמה מחוץ לבית. רוב עבודות הבית הקלאסיות אינן מוטלות עוד על האישה (לישה ואפייה, טווייה ואריגה, כביסה וניקוי נעשים ע"י מכונות או נרכשות מן המוכן), ונשים החלו לרכוש השכלה ומקצוע וממילא זכו גם למעמד כלכלי וחברתי. אין ולא יהיה תחליף לאימהות, לא מבחינה ביולוגית ולא מבחינה מנטלית. אופיה האימהי של האישה ותכונותיה לא השתנו ולא ישתנו. אולם נפתחו הזדמנויות חדשות המקילות על האימהות. טיטולים ומזון מוכן, פעוטונים ומעונות.

יש צורך לשמור על האיזון הנכון. שנות הפוריות העיקריות הן שנות העשרים של האישה. במקביל הן גם שנות הלימוד העיקריות. דחיית הנישואין לגיל מבוגר עלולה לחבל ביכולתה של האישה להקים בית. על החברה לעודד נשים לשנות את סדר העדיפויות. לבנות את הבית בשנות העשרים ולפתח את עיקר הקריירה הלימודית שלהן בתקופה מאוחרת יותר. במקביל, יש לאפשר לנשים לצאת לפנסיה בגיל מבוגר יותר, בשנות השבעים לחייהן. הרי תוחלת החיים של נשים היא ארוכה יותר משל גברים. אם בכל זאת החברה מעוניינת שאישה תלמד בגיל צעיר עליה לסייע לה לגדל את ילדיה (יעקב אריאל, תשפ"ב)

שדרוג מעמדה של האישה מחייב גם שינוי ערכים אצל הגבר. גם עליו לשאת את עול הקמת הבית בנעוריו עם אשתו. אמנם גם אצלו אלו שנות הלימודים הפוריות, ולכן על החברה למצוא מענה למצוקתם של זוגות צעירים בדיוור, בכלכלה ובלימודים.

מכתב למערכת

"בשלושה דרכים האישה נקנית" האם משנה זו עומדת במבחן המציאות של העת החדשה?

מאת יונה ארמון

ראיתי בשבוע שעבר מאמר בעיתונכם שטען שבנישואין היהודיים הגבר "קונה" למעשה את אשתו. היא הופכת ל"קניינו" עם קיום טקס הקידושין. במאמר שנכתב במאה ה-21 נשים וגברים נתפסים כשותפים שווי זכויות וחובות במשפחה, ואישה לא צריכה להיקנות. לכן המשנה שהאישה נקנית אינה עומדת במבחן המציאות. אני חולק על כותב המאמר, מכיוון ש"קניין" הוא הדרך המשפטית הנקוטה בהלכה היהודית לשם מתן תוקף לפעולות משפטיות. הוא עשוי לתת תוקף לעסקת מכר, ואז הופך הקונה לבעלים של נשוא המכר. קניין עשוי לתת תוקף לעסקת משכנתה, ואז הופך הבנק לבעל זכות המשכנתה. וקניין עשוי גם לתת תוקף לקידושין, שהם פעולה משפטית של דבר, ההופכת את האישה להיות אשתו של הבעל ולא רכשו, ובאמצעותה נוצרת זיקת אישות בין האישה ובעלה. מהותו האמיתית של הקניין הנעשה באקט הקידושין הוא שינוי מעמדה של האישה מפנויה לנשואה (משרד החינוך, תשע"ח). בהלכה היהודית קשר הנישואין הוא קשר חוזי. יש קניין איסור – חוזה שמטרתו היא לחולל שינוי במעמד האישי או הדתי, וקניין ממון שמטרתו לחולל שינוי ממוני. המונח "קניין" – לא מתייחס לבעלות כספית, אלא לשינוי במעמד. הקניין נועד לחולל את השינוי הדתי, ולכן "האישה נקנית" לא מבטא שום זילות ביחס לאישה ומתאים למאה ה-21 ולשוויון בין גברים לנשים שהמאה ה-21 הביאה עמה.

דבר העורכים

קוראים יקרים. בשנה האחרונה התעורר שוב הפולמוס על מעמד האישה ומקומה בחברה. את המוסף "קולמוס", העוסק בהתייחסות התורה והתורה שבעל פה לעניינים שעל הפרק, אנחנו מקדישים לעיסוק בנושא ולברר את ההשקפה של היהדות על דמותה של האישה.

במאמר הראשי נברר את ההבדל בין השמות השונים שהאישה נקראת בתורה ומשמעותם על פי רבי יצחק עראמה בפירושו על ספר בראשית (יצחק עראמה, תשפ"ב). בהמשך שאר החלקים של המוסף נביא ריאיון עם הרבנית ישראלה שתחיה, ששוחחנו איתה על דרך המבט שלה על השמות השונים של האישה והמשמעות של שמות אלו על איך שהיא רואה את עצמה כאישה דתית בעולם מודרני. בריאיון נשאלה הרבנית על משמעות השם אדם כמחבר את האיש והאישה ועל ההבדל בין "זכר ונקבה" ל"איש ואישה" ולימדה אותנו על ההיבטים השונים של המשפחה היהודית. ננסה לברר את ההתפתחות בין העת העתיקה לזמננו וכיצד שומרים על האיוון העדין בין השמות השונים והמשמעויות שלהם.

טור הדעה שלנו בעיתון הפעם מוקדש לבירור ההבדל בין העת העתיקה לעת החדשה. נארח בטור את הרב שליט"א שיעמוד על השינויים הגדולים שחלו בעקבות המהפכה התעשייתית והחברתית וההשפעות שלהן על חלוקת התפקידים המסורתית בין הגבר לאישה. נגלה בטור דעה זה דברים מפתיעים על היכולת לקיים אורח חיים דתי תוך התחשבות בתפקידים המסורתיים של האישה ובשינויים הגדולים שחלו בעת החדשה בנושא זה, ולהצליח לחיות בהרמוניה בשילוב בין המסורת והקידמה.

ביבליוגרפיה

בראשית פרק א

בראשית פרק ב

הרב יצחק עראמה, "עקדת יצחק", שער ט, הוצאת עוז והדר, תשפ"ב

הרב יוסף דב סולוביצ'יק, "אדם וביתו", הוצאת ידיעות ספרים, 2009, עמ' 48-51

הרב יעקב אריאל, "הלכה בימינו", הוצאת מכון התורה והארץ, תשפ"ב, עמ' 163, 210

חוברת בית חינוך ומשפחה, הוצאת משרד החינוך, תשע"ח, פרק א ופרק יב